

Asia: VN/26031/2020-VM-5

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain muuttamisesta

VTJ-lain muutokset

- Näettekö ehdotetun VTJ-lain muutoksen tehokkaaksi keinoksi vähentää tietoturvaloukkausten uhreille aiheutuvaa vahinkoa? Onko muita tehokkaampia keinoja vähentää uhreille aiheutuvaa vahinkoa?
- Viitaten kappaleeseen 4.1. keskeisistä ehdotuksista, tulisiko selvitysvastuun jakautumisesta säätää henkilötunnuksen muuttamista hakevan ja Digi- ja väestötietoviraston välillä? Tulisiko Digi- ja väestötietovirastolle säätää jokin erityinen tiedonsaantioikeus vireillä olevaan rikosasiaan liittyvistä tiedoista siinä tapauksessa, että selvitysvastuun jakautumisen katsottaisiin edellyttävän nykyistä laajempaa tiedonsaantioikeutta?

Pidän ehdotettua mahdollisuutta henkilötunnuksen muuttamiseen yhtenä tärkeänä keinona vähentää tietoturvaloukkauksen uhrille aiheutuvaa vahinkoa ja erityisesti tietoturvaloukkauksen uhrin perusteltua pelkoa mahdollisista tietoturvaloukkauksen haitallisista seuraamuksista hyvinkin pitkälle tulevaisuudessa. Tietoturvaloukkausten uhrien kannalta ehdotettu muutos mahdollisuudesta vaihtaa henkilötunnus jo ennen kuin henkilötunnusta on toistuvasti käytetty väärin ja väärinkäytöllä on aiheutettu merkittävää vahinkoa, niin kuin laki tällä hetkellä edellyttää, on ehdottoman perusteltu. Tällainen muutos myös edistää yksilön oikeuden turvallisuuteen sekä henkilötietojen suojan toteutumista nykyiseen tietojenkäsittelyyn sisältyviä riskejä ja erityisesti Suomessakin yhä merkittävämmäksi arvioitavaa identiteettivarkauden riskiä vastaan. Lisäksi muutos osaltaan tukee tietoturvaloukkausten uhreiksi joutuneiden turvallisuuden tunnetta sekä yleistä luottamusta siihen, että oikeusjärjestelmä suojaa tietomurtojen kohteeksi joutuneita.

Tehokkain keino vähentää uhreille aiheutuvia vahinkoja olisi luonnollisesti se, ettei henkilötunnusta eri palveluissa käytettäisi tavoilla jotka antavat tunnuksen tietävälle mahdollisuuden tunnuksen väärinkäyttämiseen. Esitysluonnoksen perusteluissa tuodaan aivan oikein esille, että tietosuojavaltuutettu on useassa yhteydessä korostanut, että henkilötunnusta ei ole tarkoitettu henkilöiden tunnistamiseen, vaan yksilöimiseen. Korostan tämän näkökohdan merkitystä.

Tietoturvaloukkausten aiheuttamaa riskiä tuleekin järjestelmällisesti vähentää nähdäkseni laajentamalla riittävän luotettavien, varsinaisten tunnistamisen keinojen käyttöä ja edellyttämällä sitä lainsäädännössä. Erityisesti hyödykesidonnaisten luottosopimusten edellyttämän tunnistamisen sääntely on tässä kiireinen ja tärkeä lainsäädäntötoimien selvittämisen kohde. Henkilötunnusten käytöstä tunnistamisen apuvälineenä luopuminen tietosuoja-asetuksen edellyttämällä tavalla myös käytännön tilanteissa edellyttää siten vielä muutoksia monien toimijoiden käytännössä, minkä vuoksi myös henkilötunnuksen väärinkäytöltä suojaaminen henkilötunnuksen vaihtamisen mahdollisuutta helpottamalla on perusteltua. Se ei kuitenkaan saa jäädä ainoaksi toteutettavaksi keinoksi vähentää tietoturvaloukkausten aiheuttamaa vahinkoa ja riskiä.

Ehdotuksen kappaletta 4.1 koskevan kysymyksen osalta totean, että yksittäisellä tietoturvaloukkauksen uhrilla on varsin rajatut mahdollisuudet tehdä tulevien rikosten todennäköisyyttä koskevia arvioita tai perustellusti arvioida miten tehokkaasti henkilötunnuksen muuttaminen todella suojaisi häntä väärinkäytön aiheuttamilta vahingoilta. Henkilötunnuksen vaihtamista hakevalle tietoturvaloukkauksen uhrille ei voi asettaa korkeaa selvitysvelvoitetta sen osoittamiseksi, että henkilötunnuksen väärinkäyttö on ilmeistä tai että henkilötunnuksen muuttaminen suurella todennäköisyydellä estäisi merkittävät haitalliset seuraamukset. Pidän välttämättömänä, että selvitysvastuu asetetaan pääsääntöisesti viranomaiselle ja että ratkaisun tekeväälle viranomaiselle myös annetaan riittävä tiedonsaantioikeus tuon arvion tekemiseksi.

Vaikutusten arviointi

- **Keskeiset kehitys- ja tarkennuskohteet esityksen vaikutusten arvioinnin osalta (esimerkiksi vaikutukset tietojä käsittelevien tiedonhallintaan ja tietoaaineistojen muodostamiseen tai vaikutukset asiakkaisiin, mikäli asiakas ei ole toteuttanut hänen vastuullaan olevia toimenpiteitä).**

Henkilölle itselleen muutoksesta aiheutuvien seurausten osalta totean, että ehdotuksessa on hyvin tunnistettu henkilötunnuksen muuttamisen erilaisia haitallisia vaikutuksia. Ehdotettua lakia sovellettaessa on huolehdittava siitä, että henkilötunnuksensa muuttamista hakevalle annetaan riittävät tiedot eri seurauksista ja tarvittavista toimenpiteistä ja että muutosta hakevalle annetaan tarvittaessa neuvontaa toimenpiteiden suorittamiseksi. Erityisesti muutoksen suorittamisesta vastaavan Digi- ja väestötietoviraston on huolehdittava siitä, että muutoksen hakija saa ennalta täsmällisen tiedon muutoksen tekohetkestä.

Edelleen totean, että osa kuvatuista hakijalle vaivaa aiheuttavista vaikutuksista on luonteeltaan sellaisia, että niitä olisi mahdollista vähentää viranomaisten omia palveluja kehittämällä. Esimerkiksi ehdotuksen sivulla 18 kohtana 6. kerrottu OmaKanta-palvelun historiatiedon siirtyminen olisi käsitykseni mukaan mahdollista korjata OmaKanta-palvelua kehittämällä.

Yleiset kommentit

- **Yleiset kommentit hallituksen esityksen luonnoksesta**

Vaikka tietomurto tai muu tietovuoto on yksittäinen tapahtuma voi murron tai vuodon kohteelle aiheutua tietojensa vuotamisesta seurauksia hyvinkin pitkän ajan itse tapahtuman jälkeen. Henkilötunnuksia käytetään laajasti tavoilla joitten seurauksena henkilötunnuksen tietäminen antaa mahdollisuuden käyttää henkilötunnuksen haltijan tietoja väärin ja tästä voi aiheutua huomattavaa haittaa ja vahinkoa henkilötunnuksen haltijalle.

Siitä huolimatta, että henkilötunnuksen vaihtaminen on vaihtoa hakevan kannalta hankala ja vaivaa aiheuttava prosessi, pidän luonnoksessa esitettyä muutosta henkilötunnuksen vaihtamisen laajentamisesta hyödyllisenä. Hyvin tärkeää on kuitenkin samanaikaisesti määrätietoisesti huolehtia siitä, että henkilötunnusta ei käytettäisi tunnistamisen välineenä ja kehittää myös lainsäädäntöä tässä tarkoituksessa. Samoin olennaisen tärkeää on kehittää myös yleisesti tietoturvan ja kyberturvallisuuden tasoa koko yhteiskunnassa.

Henkilötunnuksen vaihtamiselle on luonnoksessa asetettu varsin tiukat kriteerit. Kun muutoksen tavoitteena on tietomurtojen ja tietovuotojen uhrien suojaaminen, on ehdotettua sääntelyä sovellettaessa huolehdittava siitä, että esitetyn 12 a §:n 3 momentin 3 ja 4 kohtia ei arvioida liian tiukasti niin, että kynnyks muutospyyntöön hyväksymiseksi nousisi tarpeettoman korkeaksi.

Lainmuutoksen voimaantultua on myös varmistettava, että esitutkintaviranomaiset osaltaan huolehtivat asianosaisten informoinnista niin että tietomurtojen uhrin tulevat tietoisiksi mahdollisuudesta henkilötunnuksensa muuttamiseen.

Liesivuori Pekka
Oikeuskanslerinvirasto - Oikeuskanslerin lausunto